

Рецензія
на дисертаційну роботу Кузнецова Євгена Миколайовича на тему:
«Стратегічне управління інноваційною активністю
підприємств залізничного транспорту», що подана на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»
(галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Ефективність діяльності сучасних підприємств залізничного транспорту, що наразі є основою для забезпечення економічної та національної безпеки України, залежить від ступеня їх інноваційної активності та обумовлена трансформаціями зовнішнього і внутрішнього середовища. Сучасний вітчизняний економічний простір характеризується нестабільністю, агресивністю, динамічністю, хаотичністю векторів розвитку та високим ступенем невизначеності умов ведення інноваційного бізнесу. Це нерозривно пов'язано зі зміною пріоритетів розвитку світової економіки (відбувається становлення цифровізації, екологізації, роботизації, інтелектуалізації та глобалізації), а також економіко-політичним станом в державі (воєнний стан, економічна та політична нестабільність, стагнація гривні, призупинення більшості економічних відносин). Щодо внутрішнього середовища підприємств вітчизняного залізничного транспорту, то й тут ситуація є не більш привабливою: технічно та морально застарілі рухомий склад, засоби залізничної інфраструктури та техніко-технологічна база експлуатаційної діяльності, наростання кадрового та інвестиційного «голоду», невідповідність якості обслуговування вимогам клієнтів та ін.

Все це суттєво ускладнює та обмежує інноваційний потенціал забезпечення техніко-технологічного оновлення і прогресивного зростання підприємств залізничного транспорту, а також вказує на різновекторність пріоритетів їхнього інноваційного розвитку. Успіх вирішення даної вельми складної ситуації безпосередньо залежить від дієвості методів та моделей стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту. Традиційні методи та моделі стратегічного управління мало підходять для АТ «Укрзалізниця», адже не враховують весь спектр факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що наразі обумовлює інноваційну діяльність, а тому потребують перегляду та ґрунтового переосмислення. Зважаючи на зазначене дисертаційна робота Кузнецова Євгена Миколайовича, що присвячена поглибленню теоретичних засад та удосконаленню методичних підходів і практичних положень щодо стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту наразі є вельми актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами

Дисертаційна робота Кузнецова Євгена Миколайовича виконувалася з урахуванням і відповідно до основних положень Стратегії АТ «Укрзалізниця» на 2019 – 2023 роки (затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 591-р), Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р), Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Сформульовані Кузнецовим Євгеном Миколайовичем основні наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими. У дисертації чітко визначено мету та основні завдання, що позитивно характеризує рівень підготовки дисертанта. Логічна структура роботи дозволила досягти поставленої мети та в повному обсязі аргументувати і розкрити науково-дослідні завдання. Ключовими з них є наступні.

Перший розділ, що присвячено проблемам та перспективам управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту, містить: аналіз глобальних інноваційних трендів розвитку залізничного транспорту і визначення напрямів реалізації інноваційних трансформацій у залізничній галузі (С. 27-57); економічну діагностику тенденцій функціонування та аналіз рівня інноваційної активності підприємств залізничного транспорту, що дозволило систематизувати причини дефіциту інновацій на підприємствах залізничного транспорту України (С. 58-79); дослідження сутності та особливостей управління інноваційною активністю підприємств залізничної галузі, що дозволило сформулювати авторське бачення наукової категорії «інноваційна активність підприємств залізничного транспорту» (С. 80-93); дослідження сутності, характерних рис та особливостей здійснення масштабування інновацій, що в сукупності дозволило сформулювати базис підходу до управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту, який розкриває етапи та інструменти підтримки реалізації потенціалу масштабування інновацій (С. 94-102).

Другий розділ розкриває особливості формування системи стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту. В межах даного розділу: здійснено оцінювання рівня інноваційного потенціалу підприємств галузі і констатовано істотну розбалансованість та нерівномірність розвитку його окремих складових (С. 105-122); вивчено сутнісно-змістову характеристику поняття «інноваційна стратегія», їх класифікацію за різними

критеріями і розроблено пропозиції щодо системи формування інноваційної стратегії для підприємств залізничного транспорту, яка містить матрицю вибору альтернативних сценаріїв масштабування, типи яких визначено залежно від рівня інноваційного потенціалу та довготривалої привабливості транспортно-логістичного ринку (С. 123-145); побудовано механізм стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту, що передбачає формування адаптивної конфігурації інноваційної екосистеми за етапами організації інноваційної співпраці (С. 146-167).

Третій розділ присвячено формуванню організаційно-економічного інструментарію удосконалення стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту. Даний розділ обґрунтовує, розкриває та деталізує авторські пропозиції щодо: створення Центру інноваційного скаутингу для підтримки процесів масштабування новацій (С. 170-189); формування моделі архітектури інноваційного ландшафту підприємств залізничного транспорту, в межах якої виділено суб'єктну, ресурсну та інструментальну складову підтримки процесу організації сприятливого середовища для продукування новацій (С. 190-213); розроблення моделі управління інтелектуальним капіталом підприємств галузі з урахуванням його цифрової компоненти (С. 214-237).

Наукові положення викладено конкретно, логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах авторських досліджень проблеми. Здобувач у роботі використав велику кількість методів наукового дослідження, серед яких можна виділити методи порівняльного, графічного та морфологічного аналізу, систематизації і класифікації, моделювання, аналогії та екстраполяції, системний, абстрактно-логічний, структурно-функціональний, експертний і розрахунково-аналітичний методи.

Якісним підґрунтям для обґрунтування і детального розкриття наукових здобутків здобувача стала опрацьована значна кількість українських та зарубіжних джерел, які відповідають тематиці дисертації, залучення значного масиву емпіричних даних щодо розвитку вітчизняного залізничного транспорту та інших держав світу.

Достовірність наукових положень підтверджується значною кількістю доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах, семінарах, а також опублікованих статей у наукових фахових виданнях України (разом 14 публікацій). Крім того, результати дослідження набули практичної апробації в діяльності підприємств залізничного транспорту.

Наукова новизна, отримана в дисертаційній роботі

Основні наукові результати дослідження отримані автором особисто і

характеризуються науковою новизною, що в цілому поглиблює теоретичні засади, удосконалює методичні підходи і практичні положення щодо стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту. Важливими пунктами наукової новизни є:

I. Удосконалено:

- підхід до управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту (С. 96-101), що ґрунтується на використанні потенціалу масштабування інновацій і розкриває етапи та інструменти підтримки його реалізації. Впровадження даного підходу дозволить забезпечити стимулювання інноваційних трансформацій на підприємствах залізничного транспорту і підвищити ефективність їх реалізації;

- систему формування інноваційної стратегії для підприємств залізничного транспорту (С. 141-145), що включає матрицю вибору альтернативних сценаріїв масштабування, типи яких визначено залежно від рівня інноваційного потенціалу та довготривалої привабливості транспортно-логістичного ринку. Це дозволить підвищити якість стратегічних управлінських рішень у сфері інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту;

- організаційний підхід до трансформації структури управління інноваційною діяльністю підприємств залізничного транспорту (С. 184-190), який ґрунтується на впровадженні інноваційного скаутингу як ключового інструменту підтримки процесів масштабування новацій на підприємствах галузі і передбачає створення відповідного центру. Визначено структуру та розкрито функції і напрями діяльності центру інноваційного скаутингу, реалізація яких дозволить розширити інноваційний потенціал підприємств залізничного транспорту та підвищити рівень їх інноваційної активності;

- модель управління інтелектуальним капіталом підприємств залізничного транспорту (С. 223-230), яка розкриває його цифрову компоненту, принципи, організаційну структуру і етапність реалізації, цілі та завдання розвитку інтелектуального капіталу за структурними елементами, що дозволяє сформувати інформаційно-знаннєву інфраструктуру для генерації інновацій та ефективної реалізації інноваційних проєктів;

2. Набули подальшого розвитку:

- положення щодо побудови механізму стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту (С. 164-167), які ґрунтуються на ціннісному підході та передбачають формування адаптивної конфігурації інноваційної екосистеми за такими етапами організації інноваційної співпраці як ініціатор, акселератор, концепт, пілот, проєкт, масштаб. Надані пропозиції сприяють побудові середовища ефективної взаємодії для мобілізації ресурсів та активації інноваційної діяльності;

- модель архітектури інноваційного ландшафту підприємств залізничного транспорту (С. 209-213), в межах якої виділено суб'єктну, ресурсну та інструментальну складову підтримки процесу організації сприятливого середовища для продукування новацій. Реалізація даної моделі дозволить сформулювати ефективні інноваційні комунікації, підвищити силу інноваційного партнерства та на цій основі забезпечити масштабування інновацій для прискорення процесів інноваційного розвитку підприємств залізничного транспорту.

Особистий внесок здобувача

Усі наукові результати, представлені в дисертаційній роботі, отримані здобувачем особисто або за безпосередньої його участі і відображено в наукових публікаціях. В цілому дисертаційна робота є завершеним дослідженням, виконаним автором самостійно, відповідно до програми запланованих, проведених і узагальнених досліджень.

Практичне значення отриманих результатів

Висновки, положення та рекомендації, розроблені та змістовно обґрунтовані в дисертації, є вагомим внеском у теорію та практику стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту і можуть бути використані в процесі обґрунтування інноваційної стратегії розвитку підприємств залізничної галузі та інструментарію організаційно-ресурсного забезпечення її реалізації.

Результати дисертаційного дослідження отримали практичне застосування: ТОВ «Жмеринський вагоноремонтний завод «Експрес» впроваджено організаційний підхід щодо трансформації структури управління інноваційною діяльністю на підприємствах залізничного транспорту, ДП «Український науково-дослідний інститут вагонобудування» використано пропозиції щодо управління інтелектуальним капіталом підприємств залізничного транспорту.

Теоретичні та практичні розробки, запропоновані в дисертації, використовуються в навчальному процесі Українського державного університету залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Стратегічне управління», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Інноваційний розвиток підприємств», «Управління проєктами», «Інтелектуальний бізнес», «Економіка роботизованих технологій» і при виконанні кваліфікаційних робіт, що підтверджується актом впровадження від 11 грудня 2023 р.

Мова і стиль дисертаційної роботи

Текст дисертації написано у науковому стилі, чітко, грамотно і виразно. Дисертаційна робота характеризується єдністю форми та змісту, відповідністю логіки та структури. Наукова новизна, висновки, пропозиції і рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості, супроводжуються методичним і статистичним матеріалом. Стиль викладення матеріалу відповідає вимогам до наукових праць, а зміст роботи висвітлює основні результати наукових досліджень автора.

Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах

За темою дисертаційної роботи автором опубліковано 14 наукових праць, що відображають основні положення і висновки дисертації, з них: 6 статей у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття в інших виданнях.

Основні положення і результати дослідження отримали апробацію на 7 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи (Харків, 2020); Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти (Дніпро, 2020); Виклики та перспективи соціально-економічного розвитку залізничного транспорту – «УКРПРОФЗТ 2021» (Київ, 2021); Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2022); Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів (Житомир, 2023); Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика (Харків, 2023); Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів (Кременчук, 2023).

Структура та зміст дисертаційної роботи

Дисертація Кузнецова Євгена Миколайовича побудована у традиційному стилі, складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків (7 додатків на 22 сторінках), списку використаних джерел (344 найменування на 36 сторінках).

Повний обсяг роботи становить 302 сторінки, з них основний текст викладений на 221 сторінці. Дисертація написана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Матеріали дисертації проілюстровано (робота містить 63 рисунки та 7 таблиць). Дисертація написана грамотно, українською мовою, стиль викладення матеріалу є прийнятим в науковій літературі.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Наукові результати дисертації, які були описані, в цілому є важливими та відображають значний внесок у розвиток стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту. Попри визначені переваги, в дисертаційній роботі є певні недоліки та зауваження, які носять дискусійний характер, зокрема:

- на стор. 97 (рис. 1.35) наведено підхід до управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту на засадах масштабності інновацій. Зважаючи на концептуальне значення даного підходу бажано б було на цьому рисунку навести ключові принципи даної теорії;

- на стор. 120 зазначено, що запропонована «методика дозволить визначити слабкі сторони в забезпеченні інноваційної діяльності підприємств залізничного транспорту та відповідно сконцентрувати управлінські зусилля в даному напрямі». Слід було б конкретизувати на подоланні яких слабких місць варто зосередити увагу і які управлінські заходи необхідно застосувати для їх нівелювання;

- неабияке зацікавлення викликає представлена на стор. 141 (рис. 2.7) модель прийняття рішення щодо загальнокорпоративної інноваційної стратегії підприємствами залізничного транспорту на засадах масштабування. Однак, потребує уточнення чому цей різновид стратегії має загальнокорпоративне, а не конкурентне спрямування;

- залишилося не зрозумілим чому саме рис. 2.10 «Принципи стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту» (стор. 152) знаходиться в межах другого розділу. Бажано цей рисунок перенести в перший розділ роботи, де окреслено теоретичні положення стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту;

- розкриваючи на рис. 3.5 (стор. 193) зміст і переваги моделей організації співробітництва компаній в сфері створення інновацій, слід було б на ньому деталізувати також напрямки інноваційної співпраці в межах виділених видів співробітництва.

Академічна доброчесність

Проведений аналіз дисертаційної роботи Кузнецова Євгена Миколайовича дозволив засвідчити, що в ній відсутні прояви академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації, тобто порушень академічної доброчесності у дисертації не має. Це підтверджено перевіркою програмними засобами в УкрДУЗТ.

Загальний висновок

Проведене вивчення та аналіз дисертаційної роботи Кузнецова Євгена Миколайовича дає змогу зробити висновок, що за своїм змістом, теоретичним рівнем і практичною значущістю, вона є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну науково-прикладну задачу стратегічного управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту в умовах формування середовища інноваційного партнерства для продукування та масштабування інновацій.

Робота оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Отже в цілому, за актуальністю, структурою, повнотою викладу матеріалу, аргументацією основних положень, новизною отриманих результатів дослідження Кузнецова Євгена Миколайовича на тему «Стратегічне управління інноваційною активністю підприємств залізничного транспорту» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», заслуговує позитивної оцінки, а його автор, Кузнецов Євген Миколайович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки).

Рецензент:

професор кафедри «Економіка та управління виробничим і комерційним бізнесом» Українського державного університету залізничного транспорту
Міністерства освіти і науки України,
д.е.н., професор

Вікторія ОВЧИННИКОВА